

Prof. dr. Eugenia LILEA
Conf. dr. Mihaela VĂTUI

Prof. dr. Elena Maria BIJI
Lect. dr. Emilia GOGU

STATISTICĂ

Capitolul 1

NOȚIUNI INTRODUCȚIVE ÎN STATISTICA SOCIAL-ECONOMICĂ

1.1. Scurtă prezentare istorică a statisticii

Statistica, prin obiectul și metoda sa, face parte din rândul științelor ce studiază, în principal, aspectele cantitativ-numericale ale fenomenelor și proceselor din cadrul naturii, tehnologiei și societății. Ea s-a dezvoltat ca știință cu obiect și metodă proprie, într-un proces istoric îndelungat și s-a diferențiat în funcție de particularitățile domeniului studiat. Astfel, s-a conturat, ca o disciplină independentă, statistica economico-socială, în paralel cu celelalte statistici aplicate în natură și tehnologie și cu activitatea practică ce se desfășoară în instituțiile specializate, naționale și internaționale.

Pentru a surprinde conținutul, categoriile și principiile cu care operează statistica economico-socială, este necesar a se avea în vedere în primul rând rolul și importanța pe care le are această disciplină în procesul cunoașterii societății.

Cunoașterea și transformarea societății omenești nu pot fi realizate decât folosind combinat principiile, metodele și tehnicile tuturor științelor care studiază fenomenele și procesele ce se manifestă în cadrul societății în scopul descoperirii legilor ce acționează în mod obiectiv în diferitele ei etape de dezvoltare. În acest sens, în dezvoltarea istorică a științelor social-economice, există, pe de o parte, un proces de diferențiere în funcție de particularitățile lor de studiu și, pe de altă parte, apariția unor științe cu caracter multidisciplinar sau de graniță, impuse de multiplele conexiuni din cadrul societății. În cadrul studiilor social-economice, statistica a fost și este folosită întotdeauna ca un instrument indispensabil pentru cunoașterea vieții social-economice.

Procesul de conturare a statisticii, în accepțiunea de astăzi, a fost marcat de mai multe momente semnificative care au asigurat trecerea de la primele înregistrări izolate la statistica contemporană, devenită indispensabilă în procesul de conducere. În acest sens, în concepția de azi, *statistica face parte din cadrul disciplinelor care studiază fenomenele într-o viziune sistemică, la nivel micro, mezo și macroeconomic* și în consecință ea ține seama de dinamismul structurilor existente și de factorii care acționează variabil în timp, în spațiu și în structură organizatorică.

Rădăcinile istorice ale statisticii moderne sunt:

- **statistica practică**, în sensul unor înregistrări sistematice sau izolate, ce pot fi asimilate unor observări statistice utilizate și azi;
- **statistica descriptivă**, ca disciplină de învățământ și de concepere a statisticii practice necesară conducerii de stat;

- *aritmetica politică și calculul probabilităților*, ca fundamentare conceptuală și mod de interpretare al fenomenelor în statistica modernă.

Forma cea mai veche - *statistica practică* - datează, după documentele descoperite, de peste patru milenii. Ea servea unor scopuri fiscale, demografice și administrative. Din antichitate se întâlnesc forme de evidență ce pot fi asimilate înțelesului modern de recensăminte statistice în special în China, Egipt, Grecia și Imperiul Roman. Cu titlu de exemplu se menționează: inventarierea (din doi în doi ani) a aurului și pământului în Egipt (2650 - 2190 î.e.n.); recensămintele populației la romani (cu periodicitate de cinci ani), începând din 550 î.e.n. etc. După Tacit, împăratul Augustus a fost primul care a făcut un recensământ culegând date cu privire la averile particulare și la veniturile publice, precum și date cu privire la numărul soldaților și corăbiilor. Din documentele descoperite rezultă că și chinezii dispuneau încă din mileniul IV și III î.e.n. de date cu privire la numărul populației, structura terenurilor și că utilizau diferite tabele statistice referitor la unele aspecte ale activității agricole.

Situații asemănătoare se întâlnesc în Dacia, în special după ocuparea ei de către romani. Pe baza descoperirilor făcute se poate afirma că administrația romană a introdus în Dacia o statistică relativ curentă privind evidența populației, producției și consumului, organizând servicii speciale de evidență numite "tabularium". În decursul timpului, metodele practicii statisticii au devenit mai rafinate, înregistrările fenomenelor s-au diversificat, iar la nevoile de cunoaștere menționate se adaugă și unele necesități de ordin științific. Sarcina principală a statisticii rămâne în continuare obținerea de informații despre aspectele importante din viața economică și socială.

Apariția atelierelor, breslelor, orașelor, a comerțului interior și exterior a determinat transformări importante în conținutul, caracterul și scopul formelor de evidență numerică a fenomenelor. Astfel, se produce o primă divizare a acesteia prin apariția contabilității, cu rolul principal de a ține gestiunea în interesul proprietarilor particulari (negustori, producători privați etc.) și statistica cu tendința de a servi, prin culegerea de date și obținerea de informații numerice, conducerii de stat. De asemenea continuă să se dezvolte evidențele demografice ținute de preoți, pe lângă marile temple, catedrale și biserici cu privire la căsătorii, nașteri, decese.

Cea mai veche rădăcină teoretică a statisticii o constituie *statistica descriptivă*, care a apărut și s-a dezvoltat în paralel cu practica statistică în cadrul universităților. Numele acestei școli provine de la faptul că potrivit concepției reprezentanților ei, statistica se ocupă de descrierea situației geografice, economice și politice a unui stat. Printre primele descrieri sistematice folosind statistica descriptivă se numără și lucrarea lui Francisco Sansovino (1521-1586) despre guvernare și administrație, care are în vedere descrierea statului, cu bogățiile sale; în Franța lucrarea lui J. Bodin "Repubblica" (1576) care printre altele, pune problema folosirii curente a înregistrărilor numerice și a organizării

periodice a recensămintelor populației: în Germania, o lucrare asemănătoare aparținând lui S. Münster, intitulată "Cosmografia", în Rusia, lucrarea lui Kirilov "Situația înfloritoare a statului rus", iar la noi cunoscuta lucrare a lui Dimitrie Cantemir "Descriptio Moldaviae".

Ca reprezentanți de seamă ai acestei școli se mai amintesc: Giovanni Batio (1533-1617); Hermann Conring (1606-1681), care a elaborat și primul curs de statistică: "Notitia rerum publicarum"(1660); Gottfried Achenwall (1719-1772) considerat părintele statisticii pentru faptul că a dat noii discipline numele de "STATISTICA", argumentând că etimologic provine de la "status" în sens de stare.

Trăsătura caracteristică a statisticii descriptive este faptul că se rezumă la descrierea statelor sau a unor părți a acestora fără a se ocupa și de cunoașterea regularităților care se manifestă în interiorul lor, a legilor care guvernează aceste fenomene. Dar limitarea ei numai la descrierea fenomenelor fără o analiză cauzală, bazată pe identificarea factorilor determinanți cu acțiune variabilă necesară formulării legilor sociale, care se manifestă ca tendință, a dus la declinul acestei școli.

Treptat interesul pentru studierea statisticii descriptive a scăzut. La acest declin a contribuit și orientarea cunoașterii statistice spre un mod de cercetare specific științelor naturii, fizicii și chimiei, caracterizat prin descoperirea legilor care guvernează fenomenele respective, prin folosirea unor procedee bazate pe experiențe, ce conduc la formularea unor concluzii exacte. Astfel, a apărut în Anglia, *școala aritmeticii politice*, care a reprezentat în același timp și un moment important în conturarea statisticii ca știință. Numele școlii provine de la lucrarea lui William Petty (1623-1687) "Aritmetica politică" (1690) în care sunt utilizate o serie de noțiuni de bază cu care operează și azi statistica (medie, proporție, repetabilitate, cauzalitate etc.).

Ceea ce desemnau reprezentanții acestei școli drept statistică se deosebește esențial de statistica descriptivă. Prin analogie cu științele naturii, aritmetica politică tinde spre exactitate și în cunoașterea socială, obiectivul de bază fiind găsirea regularităților ce se produc în manifestările sociale și economice. Ea depășește faza de descriere și își fundamentează concluziile pe un număr mare de cazuri individuale cu care, prin generalizare, se pot interpreta tendințele de producere a fenomenelor economico-sociale. Cu alte cuvinte, statistica începe să-și contureze etapele procesului său de cunoaștere: înregistrarea datelor empirice a fenomenelor; sistematizarea și prelucrarea datelor individuale în vederea generalizării rezultatelor statistice, pentru ca în final, să efectueze analiza și interpretarea statistică a fenomenelor sociale.

Intemeietorul acestei școli este considerat John Graunt (1620-1674) care, pe baza listelor privind natalitatea și mortalitatea din Londra (întocmite începând din anul 1600) a formulat în 1663 o serie de regularități privind mișcarea naturală a populației (proporție pe sexe; fertilitatea; mortalitatea etc.).

Pe linia utilizării, în mai mare măsură a metodelor matematice în studiul fenomenelor economice și sociale, se înscriu lucrările lui A.I. Quételet (1796-1874), considerat de unii autori ca fondator al statisticii moderne cu aplicații în domeniile economico-sociale. El a folosit în cercetările sale, în domeniul demografiei și criminalității, *calculul probabilităților și legea numerelor mari*, fără să țină seama de particularitățile fenomenelor social-economice, de variabilitatea lor în timp și în spațiu. Neținând seama de dinamica tipurilor calitative existente obiectiv în cadrul societății, a ajuns la concluzia că legile care guvernează aceste fenomene au caracter imuabil.

Pentru statistica din mijlocul secolului al XVIII-lea și secolul al XIX-lea este specifică folosirea tot mai frecventă a metodelor matematice și în special a calculului probabilităților în investigarea și interpretarea rezultatelor privind fenomenele și procesele din societate, utilizându-le ca instrumente de cercetare în producerea fenomenelor, la cunoașterea legilor care le determină și pe această bază, la efectuarea de previziuni științifice. În acest sens, apare o divizare între statistica matematică - parte a științei matematice - și statistica aplicată în cunoașterea fenomenelor naturale și economico-sociale - părți a grupului de științe naturale sau economice.

Aplicarea metodelor statistice în studierea fenomenelor din natură, tehnologie și societatea omenească a fost de natură să modifice însuși modul de interpretare a acestor fenomene în raport cu specificitatea lor.

În timp ce statistica matematică se orientează spre cunoașterea teoretică abstractă a fenomenelor unde acționează legile statistice, statisticile aplicate pornesc de la cunoașterea empirică și prin generalizare ajung la cunoașterea fenomenelor în cadrul cărora legile statistice au caracter obiectiv.

Combinând metoda inductivă și deductivă, folosind din ce în ce mai frecvent rezultatele bazate pe experimentări succesive, s-au formulat, în principal principiile teoriei selecției și a extinderii rezultatelor acesteia pentru caracterizarea întregului ansamblu, creând condițiile apariției *statisticii inductive*, la care și-au adus contribuții importante Fisher, Yule, K. Pearson, Cebâșev, Leapunov, Marcov și alții.

În plus, practic, continuitatea folosirii statisticii în cunoașterea fenomenelor sociale a fost asigurată prin instituționalizarea statisticilor naționale într-un cadru oficial organizat (în 1796 în Suedia, în 1797 în Norvegia, în 1800 în Franța, în 1859 în Principatele Unite).

Dezvoltarea, pe plan științific produce și o extindere a ariei de aplicabilitate a statisticii oficiale pentru studierea nu numai a unor fenomene izolate, ci a întregului ansamblu, fiind folosită atât pentru studierea prezentului și a trecutului, cât și pentru elaborarea unor enunțuri, ipoteze asupra modului de comportare a aceluiași fenomen în viitor. Statistica folosind metode cantitative studiază fenomenele în continua lor dezvoltare istorică în condiții date de timp, spațiu și organizatorice, în deplină concordanță cu aspectul calitativ al acestora. De aici, se

conturează, cu mai multă claritate cele două aspecte: dezvoltarea statisticii ca activitate practică de cunoaștere nemijlocită a fenomenelor din cadrul societății omenești - activitate considerată ca instrument indispensabil procesului de conducere și decizie - și statistica ca disciplină științifică și de învățământ.

De asemenea, trebuie menționat că în literatura de specialitate, statisticii i se atribuie frecvent și unele sensuri cu conținut mai restrâns ca de exemplu: *mulțimea datelor statistice obținute* prin activitatea practică; *metodologia statistică* formată din totalitatea *metodelor de culegere, prelucrare și interpretare a datelor* folosite într-o cercetare concretă; deci numai ca metodă de cercetare a fenomenelor de masă, indiferent de domeniul în care ele se produc. Acest ultim sens care i se atribuie, conferă statisticii un aspect de generalitate.

Dezvoltarea statisticii ca activitate practică și conceptuală trebuie urmărită în raport cu transformarea actului de conducere, din activitatea intuitivă în știința conducerii, condiționată și de progresele înregistrate în domeniul tehnicii de calcul și de folosire a acesteia în activitatea practicii statistice.

Apariția și dezvoltarea tehnicii electronice de calcul a impus regândirea locului și rolului statisticii în procesul de cunoaștere și predicție a fenomenelor atât în plan teoretic cât și practic. Aceasta cu atât mai mult cu cât au apărut în vecinătatea statisticii o serie de științe cum sunt toate "metriile" ca: econometrie, biometrie, psihometrie, sociometrie etc., care aplică sistematic statistica. La acestea, se adaugă cibernetica, informatica, managementul, marketingul, cercetările operaționale și economiile de ramură. Toate aceste discipline care se folosesc de statistică în procesul de cunoaștere au o serie de puncte comune cu statistica în ceea ce privește obiectul și metodele de cercetare dar nici una nu este în măsură să o suplinească într-o manieră satisfăcătoare pe cealaltă. Tocmai acest aspect obligă la precizarea și delimitarea statisticii, ca știință independentă.

1.2. Obiectul de studiu și metoda statisticii; relațiile cu celelalte științe

În toate momentele dezvoltării sale, statistica se ocupă de acele fenomene și procese care se produc într-un număr mare de cazuri, prezintă în reproducerea lor anumite regularități și care pot fi denumite *fenomene de masă* sau *fenomene de tip colectiv*. Pentru a înțelege caracterul și particularitățile acestor fenomene trebuie pornit de la natura raporturilor de cauzalitate a acestora. În general, în cadrul societății ca și în natură și în tehnologie, fenomenele pot să apară ca rezultat al unei singure cauze sau ca rezultat al mai multor cauze care se manifestă izolat sau în interdependență între ele. În primul caz, sunt fenomene *univoc* determinate și de regulă, ele se prezintă ca fenomene *simple, identice* între ele denumite și *fenomene tipice*. În cel de-al doilea caz, apar ca *fenomene multicauzale* al căror proces de formare poate să prezinte grade diferite de complexitate, cu relații multiple de interdependență, formând împreună un ansamblu a cărui dimensiune și structură pot fi delimitate în timp, în spațiu și organizatoric.

Spre deosebire de fenomenele tipice care apar ca rezultat al unei singure cauze, *fenomenele de masă apar ca rezultat al influenței comune a unui număr mare de cauze și condiții variabile, cu grade și sensuri diferite de influență*, ceea ce face ca ele să se prezinte ca o masă compactă de *fenomene atipice*, aparent independente între ele. Fenomenele de masă, aparținând unei forme superioare de mișcare a materiei se produc sub acțiunea unor factori cu caracter sistematic, asociați cu cei întâmplători și ca atare fenomenologia cauzalității lor este complexă. Astfel în cadrul fenomenelor simple, univoc determinate, pe măsură ce se produce cauza se produce și efectul, dacă condițiile rămân neschimbate. Ele apar deci ca fenomene deterministe, *certe*, ca rezultat al acțiunii unor *legi ale dinamicii*, ce pot fi cunoscute cu ajutorul *metodei experimentale* și pentru care *legea odată descoperită poate fi verificată pentru fiecare caz în parte*.

Fenomenele de masă, în general, apar ca o mulțime de forme individuale diferite, cu existență distinctă, aparent fără nici o legătură de la o formă la alta, dar care analizate comparativ se constată că au o aceeași esență. Aceasta se explică în principal prin faptul că ele sunt generate de o serie de *cauze comune care se manifestă de regulă în condiții diferite*. În consecință, la fenomenele de masă din societate, relațiile de multicauzalitate directă sau indirectă care le determină fac imposibilă cunoașterea legilor care le produc și guvernează, dacă se iau în studiu izolat doar câteva forme de manifestare a lor, ignorând ansamblul din care fac parte. Explicația constă în faptul că în practică, *formele individuale de manifestare diferă de la o unitate la alta în funcție de modul în care se asociază și se combină factorii sistematici cu cei întâmplători, cei esențiali cu cei neesențiali, cei obiectivi cu cei subiectivi*, lăsând impresia că fiecare formă individuală din cadrul ansamblului se produce la întâmplare, fără să existe o cauzalitate certă. Dar, analizându-le la nivel de ansamblu, ele par *asemănătoare între ele*, fiind generate de cauze esențiale comune, supunându-se aceleași legi de apariție și dezvoltare. La aceasta, trebuie adăugat și un alt aspect și anume, *relațiile de cauzalitate* dintre fenomenele sociale au caracter dinamic, ca urmare a modificării permanente a condițiilor în care se manifestă. De aici se poate trage concluzia logică că în astfel de cazuri legea acționează atât static, când fenomenele de masă sunt circumscrise în aceleași condiții de timp dar diferite ca spațiu și ca mod de organizare, cât și dinamic când fenomenele sunt delimitate în spațiu și organizatoric, dar înregistrate în unități de timp diferite.

Ca atare, pentru a descoperi legea de apariție a unor astfel de fenomene nu sunt suficiente numai metodele experimentale, de regulă, de laborator, ca în cazul fenomenelor de tip determinist ci și altele, bazate pe o serie de *abstractizări succesive*, prin care să se rețină numai ceea ce este esențial, tipic în forma lor de manifestare prin eliminarea aspectelor întâmplătoare și neesențiale. Aceasta presupune că se iau în studiu toate cazurile individuale deoarece, spre deosebire de fenomenele care se produc pe baza legilor dinamicii, deci apar ca fenomene identice, fenomenele de masă având cauze comune de apariție dar și unele cauze

particulare, care diferă de la un caz la altul, sunt numai asemănătoare între ele. *Principala lor proprietate este variabilitatea în timp și în spațiu și că legea de apariție a acestora se manifestă ca tendință ce nu poate fi cunoscută și verificată decât la nivelul ansamblului și nu în fiecare caz în parte.* Prezența printre factorii determinanți și a factorilor aleatori face ca astfel de fenomene să nu poată fi interpretate decât recurgând la principiile teoriei probabilităților. Ca atare, ele pot fi considerate ca fiind fenomene de *tip nedeterminist* sau *stochastic*. În același timp, sub raport statistic, interpretarea acțiunii factorilor întâmplători nu se poate realiza decât folosind proprietățile legii numerelor mari, potrivit căreia variațiile întâmplătoare de la tendința generală se compensează reciproc dacă există un număr mare de cazuri individuale de aceeași esență, luate în studiu.

Fenomenelor de masă le sunt specifice legile statistice - legi care se manifestă sub formă de tendință, față de care abaterile întâmplătoare într-un sens sau altul se compensează reciproc. În consecință, este necesar ca în cercetările statistice să se ia toate cazurile individuale sau un număr suficient de mare, dar reprezentativ pentru întregul ansamblu, pentru ca ele să poată intra sub acțiunea legii numerelor mari și să poată fi caracterizate cu ajutorul metodelor statistice.

Sintetizând cele arătate, se poate conchide că *o primă particularitate a statisticii economico-sociale constă în faptul că: statistica studiază fenomenele social-economice de masă în cadrul cărora acționează legile statistice și care prezintă proprietatea de a fi variabile în timp, în spațiu și ca mod de organizare.* În literatura de specialitate ele se întâlnesc sub denumirea de fenomene de masă, fenomene de tip colectiv, fenomene stohastice sau fenomene atipice.

Studierea acestor fenomene reclamă folosirea combinată a mai multor discipline, printre care și statistica. În aceste condiții este necesar să se stabilească unghiul din care statistica își realizează studiile sale, ajungând astfel la *cea de-a doua particularitate* și anume: *caracterizarea laturii cantitative, exprimată numeric, a fenomenelor social-economice, stabilindu-le dimensiunea, dinamica, intensitatea, structura și mutațiile de structură, raporturile de interdependență și celelalte aspecte ce pot fi caracterizate numeric în funcție de locul și timpul în care s-au produs în strânsă interdependență cu latura lor calitativă.*

Deci, operând cu fenomene care apar în cadrul societății, statistica contribuie la procesul de cunoaștere cantitativă pornind de la conținutul calitativ al acestora. Desigur, în analiza statistică, accentul cade pe latura cantitativă, dar cercetarea trebuie să pornească de la înțelegerea trăsăturilor calitative ale fenomenelor. Abstractizările și generalizările realizate prin intermediul statisticii în vederea evidențierii a ceea ce este specific, tipic în manifestările unui fenomen sunt corecte numai în condițiile înțelegerii și respectării integrității calitative a acestuia. Aceste considerații privitoare la particularitățile statisticii conduc la definirea obiectului său de studiu: *statistica este știința care studiază aspectele cantitative ale determinărilor calitative ale fenomenelor de masă, fenomene care sunt supuse*

acțiunii legilor statistice ce se manifestă în condiții concrete, variabile în timp, în spațiu și ca organizare socio-economică.

Deci, rațiunea de a fi a statisticii sociale și economice constă în necesitatea cunoașterii aspectelor cantitative ale fenomenelor de masă cu largă răspândire în viața social-economică. Datorită întinderii, variabilității de manifestare, aspectele esențiale ale acestora nu pot fi cunoscute decât la nivelul întregului ansamblu, prin eliminarea a tot ceea ce este întâmplător și neesențial în producerea lor. În consecință, metodologia de investigație statistică a fenomenelor trebuie să pornească de la trăsăturile caracteristice acestor fenomene de masă, astfel încât să se realizeze atât cunoașterea individuală a lor cât și ansamblul și structurile corespunzătoare acestora. Aceste probleme apar numai pentru statisticile care se referă la un anumit domeniu de manifestare concretă a fenomenelor de masă, unde, deci, este obligatoriu pentru statistică să țină seama, în primul rând, de specificitatea atât a ansamblului cât și a structurilor componente. Această precizare trebuie făcută deoarece în procesul cunoașterii și statistica socială și economică folosește și instrumente formale furnizate de statistica matematică, fapt ce a făcut ca uneori să se afirme că orice statistică este o ramură a matematicii. Pentru a face o delimitare mai clară se acceptă, în general, că partea din statistică care poate fi considerată ramură a matematicii este denumită "statistică matematică", iar celei care are un domeniu concret de investigare să i se atașeze un atribut corespunzător ariei de aplicabilitate. Deci, de fiecare dată vor apărea două științe complementare: *statistica matematică* și *statistica aplicată unui domeniu de investigare*. Aceste două științe însă se diferențiază din multe puncte de vedere, dintre care esențial este acela al metodei de cercetare. Se știe că, de regulă, câmpul de activitate al matematicianului este domeniul obiectelor ideale, ipotetice și o mare parte din cunoașterea matematică se realizează în mod deductiv, ceea ce înseamnă rezolvarea problemelor cunoașterii pornind de la general la particular. Aceasta nu înseamnă că nu se procedează uneori și inductiv. Dar deosebirea de fond constă în faptul că statistica care are ca obiect de studiu un anumit domeniu din natură, tehnologie sau societate pornește de la particularul obținut prin observarea (înregistrarea) valorilor empirice spre ceea ce este în general valabil pentru întregul ansamblu pe cale inductivă. Desigur că orice cunoaștere științifică, inclusiv cea statistică, se realizează prin alternanțe "inductiv-deductiv", dar calea tipică este cea inductivă. Aceste deosebiri apar și mai evident când fenomenele studiate au conținut social-economic.

Potrivit ordonanței Guvernului nr. 9/1992 privind organizarea statisticii publice, în temeiul art. 107 alin. (3) din Constituția României și a Legii nr. 8/1992, Comisia Națională pentru Statistică (actualmente Institutul Național de Statistică) elaborează programe de cercetări statistice, în principal cuprinzând următoarele secțiuni și domenii:

- a) Teritoriul și împărțirea administrativă a țării;

b) Populația și structura ei pe naționalități, demografică și social economică, mișcarea naturală și migratorie a populației, familia;

c) Munca; populația activă și ocupată; șomajul; structura profesională și pe ramuri; salarii;

d) Nivelul de trai al populației: venituri, cheltuieli și consumul populației; bunuri de folosință îndelungată, puterea de cumpărare, bugetele de familie, starea de nutriție;

e) Agricultura și silvicultura;

f) Gospodărirea apelor;

g) Prospectarea și exploatarea geologică, resursele minerale utile, costuri de producție și eficiența lucrărilor geologice;

h) Protecția mediului înconjurător;

i) Industria și construcțiile;

j) Transporturile și telecomunicațiile;

k) Dotarea tehnico-edilitară și serviciile comerciale;

l) Comerțul interior, exterior și turismul;

m) Evoluția prețurilor bunurilor și serviciilor de consum, ale prețurilor cu ridicata și amănuntul din producția internă, ale prețurilor din domeniul Comerțului exterior, indici deflatori pentru agregatele macroeconomice;

n) Învățământ, cultură, artă;

o) Sănătate publică și asistență socială;

p) Cercetare științifică și progresul tehnologic;

q) Statistica conturilor naționale;

r) Finanțele publice: veniturile și cheltuielile statului și ale populației; circulația bănească; mișcarea capitalurilor; operațiuni de bursă; CEC; asigurări;

s) Justiția: rețeaua și activitățile unităților de justiție; procuratură și notariatul de stat;

t) Electoratul: numărul persoanelor cu drept de vot; rezultatele alegerilor pentru organele locale și parlamentare.

Cercetările statistice se realizează cu o periodicitate specifică conținutului activității și se corelează cu practica statistică internațională. Programul anual al cercetărilor statistice se avizează de către Consiliul de Orientare a Activității de Statistică și se dă publicității după aprobarea sa de către Guvern.

Dat fiind gradul mare de complexitate a fenomenelor care fac obiectul cercetărilor, trebuie subliniat că statistica nu se ocupă de elaborarea categoriilor, noțiunilor și conținutul activităților menționate, ci ea preia acestea de la științele de specialitate din domeniu și utilizând o metodologie specifică obține datele statistice necesare caracterizării cantitativ-numerice a fenomenelor și proceselor economice și efectuează analize complexe pe aceste secțiuni și domenii.

Pentru realizarea acestui obiectiv, statistica consideră societatea omenească ca fiind de natură obiectivă ce se dezvoltă pe baza unor legi care pot fi cunoscute și verificate în condiții specifice de timp și spațiu. Ca principal instrument de